
Transformări în sistemul de învățământ superior din România după 1990

Asistent univ. drd. Raluca Mariana DRĂGOESCU
Academia de Studii Economice, București

Abstract

Învățământul reprezintă un factor esențial în dezvoltarea oricărei țări. Sistemul de învățământ superior din România a cunoscut transformări importante în ultimii 23 de ani. În articol se prezintă evoluția unor indicatori ce caracterizează învățământul superior din România. Am asistat la o creștere importantă a numărului de studenți, creștere necorelată cu numărul de cadre didactice și cu dezvoltarea bazei materiale. Dezvoltarea extensivă nu se poate susține pe termen lung, ceea ce s-a și dovedit în ultimii trei ani când numărul studenților a început să scadă. Datele prezentate provin de la INS, UNESCO Institute for Statistics și EUROSTAT. Prelucrările au fost efectuate folosind metode economice: testul ADF și testul Engle Granger pentru detectarea cauzalității.

Cuvinte cheie: învățământ superior, statistica educației, testul Granger, testul rădăcină unitate

Sistemul de învățământ din România și implicit și învățământul superior, este într-un plin proces de schimbare. Noile tendințe înregistrate după 1990 și procesul de globalizare au impus re poziționarea unităților de învățământ superior în mediul economic și social.

Cerința dezvoltării sistemului de învățământ superior provine din faptul că dezvoltarea economică a unei țări este direct legată de calitatea capitalului uman. Studiile lui Barro (Barro, 2002) efectuate pe economia a peste 100 de țări între anii 1965 și 1995 arată că educația și în special învățământul superior au o influență directă asupra ratei de creștere economică. Studiile empirice ale lui Barro (Barro, 2005) relativ la rata de creștere a PIB pe locuitor în S.U.A. arată că durata învățământului liceal și superior contribuie pozitiv la creșterea economică.

McMahhon (1999) prezintă o serie de modele de creștere economică care pun în evidență rolul pozitiv pe care îl reprezintă educația în asigurarea unei dezvoltări economice pe termen mediu și lung.

România ca țară membră a UE a depus eforturi considerabile să implementeze standardele Bologna și Lisabona, dar cu toate acestea încă se constată decalaje și lipsa de corelație între educație și cerințele pieței muncii. După schimbările politice din 1989 și odată cu căderea regimurilor comuniste din Europa de Est, toate țările din această zonă a Europei au înregistrat schimbări majore la nivelul sistemelor de educație iar România nu a făcut excepție.

Printre schimbările legislative în domeniul învățământului superior din România menționăm apariția Legii 88/1993 (Legea acreditării) amendată de Legea 144/1999, Legea 84/1995 (Legea învățământului) – prima Lege a învățământului după 1990, Legea 288/2004 care implementează prevederile procesului Bologna, structurând învățământul superior pe trei nivele (licență, masterat și doctorat) și Legea 1/2011 (Legea Educației Naționale) care aduce o nouă reformă în sistemul educațional din România.

După 1990 au apărut primele universități private care oferă în special programe de studiu în domeniul economic și juridic concomitent cu creșterea numărului de universități de stat și a numărului de studenți. Creșterea numărului de studenți nu a fost însă corelată și cu o creștere în aceeași proporție a bazei materiale a sistemului de învățământ și a numărului de cadre didactice, ceea ce a condus inevitabil la scăderea calității învățământului. Remarcăm de asemenea o lipsă de corelație între creșterea numărului de studenți și a evoluției fenomenelor demografice din România care se confruntă cu o scădere a populației și cu fenomenul de îmbătrânire a acesteia. Aceste fenomene demografice sunt specifice tuturor țărilor UE care înregistrează o populație relativ constantă ca număr în condițiile unei creșteri explozive a numărului populației la nivel mondial. Din Anuarul EUROSTAT 2010 rezultă că numărul nou născuților a scăzut de la 11,9 milioane/an în perioada 1960-1965 la numai 7,4 milioane/an în perioada 2000-2005. Cu toate că numărul de studenți din România a crescut spectaculos, abia în ultimii doi ani s-au resimțit efectele fenomenelor demografice.

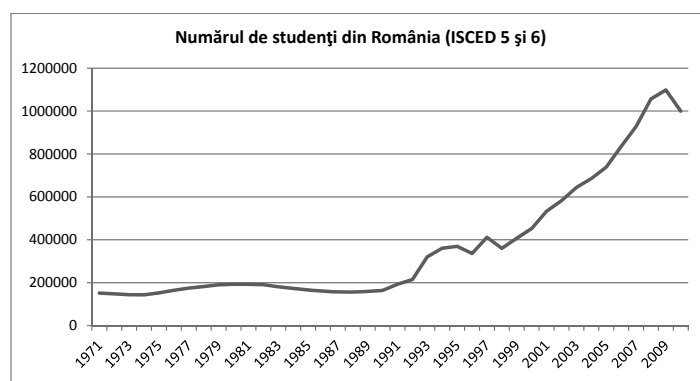
Problemele cu care se confruntă azi sistemul de învățământ superior pot fi rezumate la găsirea unor surse alternative de finanțare, corelarea curiculei universitare cu cerințele pieței muncii, creșterea numărului de cadre didactice și îmbunătățirea structurii corpului didactic al universităților.

Pentru analiza schimbărilor pe care le-a cunoscut sistemul de învățământ superior din România s-au folosit serii de date furnizate de INS, EUROSTAT și UNESCO. S-a analizat evoluția datelor privind indicatorii ce caracterizează sistemul de învățământ superior: numărul de studenți, numărul de studenți din anul I de studiu, numărul de absolvenți de liceu, numărul de profesori din învățământul superior precum și evoluția datelor pentru

indicatorii referitori la baza materiala. Pentru caracterizarea seriilor de date s-a folosit un număr de tehnici econometrice: testul ADF sau testul Granger pentru detectarea cauzalității.

Învățământul superior din România a cunoscut transformări majore după 1990. În primul rând am asistat la o creștere spectaculoasă a numărului de studenți. Prezentăm în continuare evoluția numărului de studenți (ISCED 5 și 6) între 1971 și 2010.

Evoluția numărului total de studenți în România în perioada 1971-2010

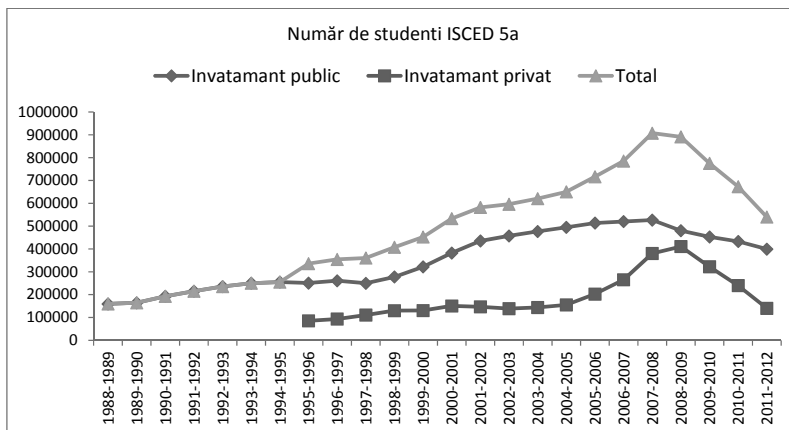

Sursa datelor: UNESCO (Institute for Statistics)

Rezultă că, dacă în perioada 1971-1989 numărul de studenți a rămas relativ constant, în perioada 1990-2010 numărul acestora a crescut de la 164507 la 999523. S-a înregistrat o creștere de aproximativ 6 ori. Numărul de instituții de învățământ superior a crescut de la 56 de universități (cu 186 facultăți în 1990) la 107 universități (cu 629 facultăți în 2010). Numărul de cadre didactice a crescut de la 11803 în 1990 la 27765 în 2011 fiind înregistrată o creștere de doar 2,35 ori în comparație cu creșterea de 6 ori a numărului de studenți. Acest lucru a condus la o degradare a calității învățământului datorită creșterii raportului dintre numărul de studenți și numărul de cadre didactice.

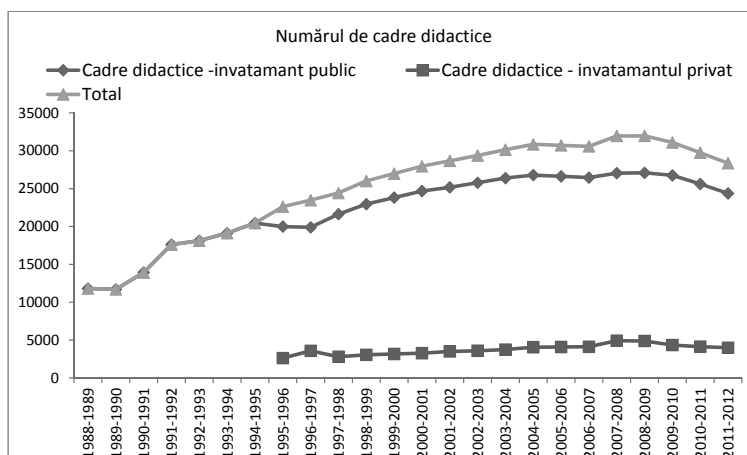
După 1990 s-a înregistrat apariția primelor universități private ca alternativă la învățământul public. În continuare se prezintă evoluția numărului de studenți la învățământul de licență (ISCED 5a) în perioada 1990-2011 punând în evidență atât învățământul de stat, cât și învățământul privat, evoluția numărului de cadre didactice și cea a raportului dintre numărul de studenți și numărul cadrelor didactice.

Numărul de studenți în învățământul public și privat în diferiți ani de studiu

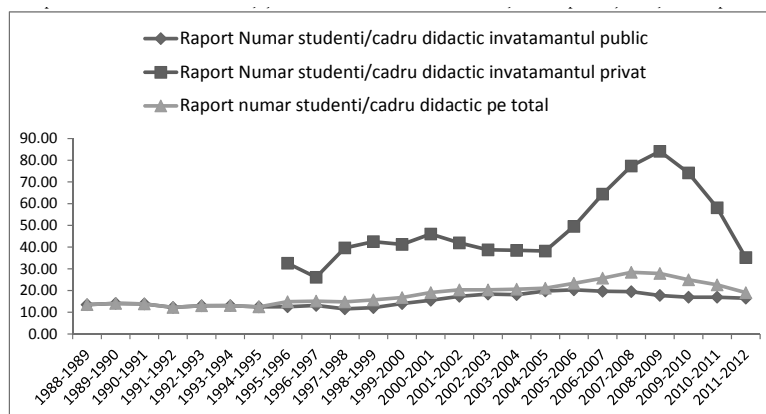

Sursa datelor: INS

Numărul de cadre didactice din învățământul public și învățământul privat

Raportul dintre numărul de studenți și numărul de cadre didactice în învățământul public și învățământul privat.

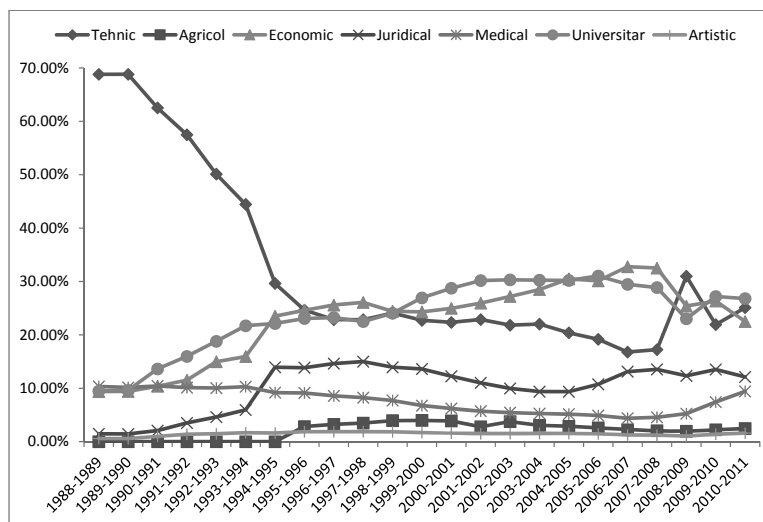

Constatăm că învățământul privat deține o pondere importantă în totalul numărului de studenți, ponderea atingând un maxim în anul universitar 2008-2009 (aproximativ 45% dintre studenții din România studiau în universități private). Ponderea a scăzut în ultimii ani ca urmare a scăderii numărului de studenți din universitățile private datorită evoluțiilor demografice dar și crizei economice care a condus la scăderea veniturilor populației și a posibilității plății taxelor de școlarizare.

Baza materială a învățământului superior a cunoscut o dezvoltare dar nu în același ritm cu creșterea numărului de studenți. Dacă în 1990, universitățile din România aveau 933 de amfiteatre, 2361 săli de seminar și 3994 laboratoare, în 2011 exista un număr de 3160 amfiteatre, 4316 săli de seminar și 9456 laboratoare (o creștere de 3,3 ori a numărului de amfiteatre, de 1,82 ori a numărului de săli de seminar și 2,36 ori a numărului de laboratoare). Rezultă o dezvoltare extensivă a învățământului superior, dezvoltare ce nu se poate menține pe termen lung. Creșterea numărului de studenți nu a fost corelată cu creșterea numărului de cadre didactice și nici cu dezvoltarea bazei materiale. În ultimii doi ani se constată deja o scădere a numărului de studenți față de maximum atins în anul universitar 2008-2009, scădere datorată scăderii numărului de absolvenți de liceu și a efectelor crizei economice.

Ponderea studenților pe tipuri de specializări a suferit modificări majore după 1990. Sunt prezentate ponderile numărului de studenți în învățământul tehnic, agricol, juridic, economic, medical, universitar, artistic.

Ponderea numărului de studenți pe domenii de studiu în diferiți ani de studiu

Sursa datelor: INS

Se remarcă o scădere importantă a numărului de studenți din învățământul tehnic de la aproximativ 68% în 1990 la 25% în 2011. Creșteri importante au înregistrat învățământul economic, de la 9,46% în 1990 la 22% în 2011 (după ce în perioada 2006-2008 atinsese o pondere de 32%) și învățământul juridic care a crescut de la 1,45% în 1990 la 12% în 2011. Învățământul medical a cunoscut o scădere de la 10% în 1990 la 4% în 2004-2005, revenind în 2011 la un procent de 9%. Învățământul universitar a crescut constant de la 9% în 1990 până la 31% în anul 2005-2006, înregistrând o scădere până la 27% în anul 2011. Învățământul agricol și cel artistic au urmat o evoluție constantă.

Pentru a analiza în ce măsură creșterea înregistrată la numărul de studenți este datorată numărului de absolvenți de liceu, s-a recurs la aplicarea unui test de cauzalitate Granger. S-a testat dacă numărul de elevi de liceu la 10000 locuitori (ElevL) este o cauză în sens Granger pentru numărul de studenți din anul I la 10000 de locuitori (StudL).

Au fost testate trei tipuri de modele: M1 – fără constantă, M2 – modelul cu constantă, M3 modelul cu constantă și trend. Rezultatele aplicării testului ADF pentru detectarea rădăcinii unitate arată că pentru modelul M1 (fără constantă) seriile ElevL și StudL sunt staționare în diferența de ordinulul 1, respectiv cele două serii sunt I(1). Aplicând testul Engle-Granger pentru

detectarea cauzalității între cele două serii de date a rezultat că seriile nu sunt corelate – I(0). Rezultatele aplicării testelor ADF și Engle-Granger pentru cele două serii de date utilizând GRETl:

Step 1: testing for a unit root in d_StudL

Augmented Dickey-Fuller test for d_StudL
including 2 lags of (1-L)d_StudL
sample size 18
unit-root null hypothesis: a = 1

test without constant
model: $(1-L)y = (a-1)y(-1) + \dots + e$
1st-order autocorrelation coeff. for e: -0.023
lagged differences: $F(2, 15) = 0.498 [0.6172]$
estimated value of (a - 1): -0.571643
test statistic: $\tau_{nc}(1) = -1.8507$
asymptotic p-value 0.06122

Step 2: testing for a unit root in d_ElevL

Augmented Dickey-Fuller test for d_ElevL
including 2 lags of (1-L)d_ElevL
sample size 18
unit-root null hypothesis: a = 1

test without constant
model: $(1-L)y = (a-1)y(-1) + \dots + e$
1st-order autocorrelation coeff. for e: -0.007
lagged differences: $F(2, 15) = 0.243 [0.7877]$
estimated value of (a - 1): -1.3293
test statistic: $\tau_{nc}(1) = -3.29488$
asymptotic p-value 0.0009638

Step 3: cointegrating regression

Cointegrating regression -
OLS, using observations 1991-2011 (T = 21)
Dependent variable: d_StudL

	coefficient	std. error	t-ratio	p-value
d_ElevL	0.338466	0.336794	1.005	0.3269

Mean dependent var	2.137656	S.D. dependent var	12.31508
Sum squared resid	2978.762	S.E. of regression	12.20402
R-squared	0.048070	Adjusted R-squared	0.048070
Log-likelihood	-81.82249	Akaike criterion	165.6450
Schwarz criterion	166.6895	Hannan-Quinn	165.8717
rho	0.627342	Durbin-Watson	0.753854

Step 4: testing for a unit root in uhat

Augmented Dickey-Fuller test for uhat
including 2 lags of (1-L)uhat
sample size 18
unit-root null hypothesis: $a = 1$

model: $(1-L)y = (a-1)*y(-1) + \dots + e$
1st-order autocorrelation coeff. for e: 0.006
lagged differences: $F(2, 15) = 0.901 [0.4272]$
estimated value of $(a - 1)$: -0.638876
test statistic: $\tau_{nc}(2) = -2.14803$
asymptotic p-value 0.184

Concluzii

Învățământul superior din România a cunoscut transformări majore după 1990. În ultimii 23 de ani s-a înregistrat o creștere spectaculoasă a numărului de studenți care nu a fost însoțită și de o creștere corespunzătoare a bazei materiale și a numărului de cadre didactice. Imediat după 1990 au apărut primele universități private care au ajuns să dețină o pondere importantă ca număr de studenți. În anul universitar 2008-2009 aproximativ 45% dintre studenții din România studiau în universitățile private. Structura pe domenii de studii s-a schimbat foarte mult, învățământul economic, cel juridic și cel universitar cunoscând creșteri importante în timp ce învățământul tehnic a înregistrat o descreștere majoră a numărului de studenți. Odată cu creșterea numărului de studenți a crescut și numărul de cadre didactice dar cu o rată mult mai mică. Baza materială a învățământului superior a cunoscut o dezvoltare într-un ritm mai redus decât ritmul creșterii numărului de studenți. Aplicarea testului Engle-Granger a condus la concluzia că între seriile de date reprezentând numărul de absolvenți de liceu și numărul de studenți din anul I la 10000 locuitori nu există o relație de cauzalitate. Rezultatele conduc la concluzia unei dezvoltări extensive a învățământului superior care nu se poate susține pe termen lung. Începând cu anul 2009 constatăm o scădere a numărului de studenți urmare atât a crizei economice, cât și a fenomenelor demografice.

Bibliografie

- Andrei, T., Teodorescu, D., Oancea, B., Iacob, A. (2010), Evolution of higher education in Romania during the transition period, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Volume 9.
- Andrei, T., Teodorescu, D., Oancea, B., (2010), Characteristics of higher education in Romania during transition, *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, Vol.2 issue 2.
- Andrei, T., Lefter, V., Oancea, B., Stancu, S. (2010), „A Comparative Study of Some Features of Higher Education in Romania, Bulgaria and Hungary”, *Romanian Journal of Economic Forecasting*, 2010, volume 13 issue 2.
- Andrei, T., Teodorescu, D., Bourbonnais, R., Oancea, B. (2009), „A Simultaneous Equation Model for Estimating Corruption in Higher Education”, *Acta Oeconomica*, Vol. 59 (4).
- Barro, Robert J. (2002), “Education as a Determinant of Economic Growth.” Edward P. Lazear (ed.) *Education in the Twenty-first Century*, Palo Alto, The Hoover Institution.
- Barro, Robert J. and Sala-i-Martin, Xavier. (1995). *Economic Growth*. McGraw-Hill, New York.
- McMahon, W. (1999), “Education and Development-Measuring the Social benefits”, Oxford University Press.
- Teodorescu, D, Andrei, T. (2009) „Faculty and Peer Influences on Academic Integrity: College Cheating in Romania”, *Higher Education*, Springer, 57(3).